RURALNI TURIZAM U FUNKCIJI RURALNOG RAZVOJA

Hajdinjak, Kristina

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of economics Split / Sveučilište u Splitu, Ekonomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:124:185601

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Repository / Repozitorij:

REFST - Repository of Economics faculty in Split

zir.nsk.hr

UNIVERSITY OF SPLIT

dabar

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
EKONOMSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

RURALNI TURIZAM U FUNKCIJI RURALNOG RAZVOJA

Mentor: dr. sc. Šimundić Blanka **Student: Hajdinjak Kristina**

Split, svibanj, 2017.

SADRŽAJ

1. UVOD 1
1.1. Definicija problema 1
1.2. Cilj rada 1
1.3. Metode rada 1
1.4. Struktura rada 2
2. ODREDNICE RURALNOG TURIZMA 3
2.1. Obilježja ruralnih područja 3
2.2. Ruralni turizam – definicija i obilježja 7
2.3. Ruralni turizam i održivi razvoj 11
2.4. Ruralni turizam kao čimbenik ruralnog razvoja 14
3. RURALNI TURIZAM U HRVATSKOJ 17
3.1. Aktualno stanje 21
3.2. Ruralni turizam po regijama 23
3.3. Budućnost i preporuke za ruralni turizam 26
4. ZAKLJUČAK 29
LITERATURA 31
POPIS TABLICA, SLIKA I GRAFIKONA 33
SAŽETAK 34
SUMMARY 34

1. UVOD

1.1. Definicija problema

Ruralna područja su ona u kojima prevladava prirodno okruženje, seoski okoliš, mala naselja i sela, zaseoci, izdvojena poljoprivredna gospodarstva, s poljoprivredom i šumarstvom kao glavnim gospodarskim granama, a najčešće ih odlikuje loša gospodarska i demografska slika te značajno zaostajanje za urbanim sredinama. S ciljem razvoja ruralnih područja, značajnu ulogu zauzima ruralni turizam. Naime, važnost ruralnog turizma ogleda se u vrlo važnoj interakciji poljoprivredne proizvodnje, proizvodnje tradicionalnih proizvoda, prezentiranja tradicije, tradicijskih usluga, tradicijske gastronomije i turističkih usluga.

Posljednjih desetljeća turizam se sve više razvija i poprima nove oblike, a moderne turiste i njihove potrebe sve je teže zadovoljiti. Budući da turisti postavljaju sve više zahtjeva postavlja se pitanje kako na pravi način privući turiste uz postojeće turističke resurse i poboljšanje ponude. Među specifičnim oblicima turizma u posljednje vrijeme se sve više ističe ruralni turizam. Naime, uslijed velikih promjena u stilu života, starenja populacije i sve izražajnijeg stresnog i ubrzanog načina življenja, pojedinci često posežu za putovanjima u ruralna područja s ciljem relaksacije i razonode. U ovom radu naglasak je stavljen na analizu ruralnog turizma Hrvatske kako bi se dobio uvid u njegov značaj prilikom razvoja ruralnih područja.

1.2. Cilj rada

Cilj rada je dati uvid u glavne teorijske odrednice ruralnog turizma i njegovu ulogu prilikom ruralnog razvoja te analizirati predmet istraživanja na primjeru Republike Hrvatske kako bi se uočio značaj ruralnog turizma prilikom razvoja ruralnih područja u Hrvatskoj.

1.3. Metode rada

Završni rad se temelji na literaturi koja obuhvaća znanstvene i stručne članke, internetske izvore i knjige vezane uz predmet istraživanja te na znanstvenim metodama korištenim pri pisanju rada.

U radu su korištene metode analize i sinteze, induktivna i deduktivna metoda te metode komparacije, deskripcije i kompilacije. Analizom je izvršena raščlamba složenih teorijskih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente. Metodom sinteze pružena su objašnjena putem sinteze jednostavnih sudova u složenije, cjelovite objekte, pojave ili događaje. Metoda dedukcije pretpostavlja sustavnu primjenu deduktivnog načina zaključivanja u kojemu se iz općih sudova izvode posebni i pojedinačni zaključci, dok se indukcijom na temelju analize pojedinačnih činjenica dolazi do zaključka o općem sudu, od zapažanja konkretnih pojedinačnih slučajeva dolazi do općih zaključaka. Komparacijom su uspoređeni teorijski pojmovi vezani uz ruralni turizam i njegovu povezanost s ruralnim razvojem. Deskripcija podrazumijeva opisivanje teorijskih pojmova te odnosa, veza i procesa ili tijeka događanja pri definiranju ruralnog turizma. Metoda kompilacije korištena je prilikom preuzimanja nekih dijelova tuđih opažanja i zaključaka.

1.4. Struktura rada

Rad obuhvaća četiri poglavlja. Na početku rada nalaze se uvodne napomene prilikom kojih se objašnjava predmet i problem istraživanja, ciljevi koji se žele postići pisanjem, znanstvene metode koje su korištene prilikom pisanja te sama struktura rada.

Drugo poglavlje predstavlja teorijski dio rada u kojem se nastoje objasniti glavne odrednice ruralnog turizma, počevši sa navođenjem glavnih obilježja ruralnih područja, nakon čega se govori o definiciji i obilježjima ruralnog turizma, njegovoj povezanosti s održivim razvojem te o ruralnom turizmu kao čimbeniku ruralnog razvoja.

Treće poglavlje rada je ujedno i najvažnije, a u sklopu njega se detaljno analizira ruralni turizam u Hrvatskoj, ističući pritom aktualno stanje te perspektive razvoja u budućnosti.

Posljednje poglavlje rada je zaključak prethodno napisanog, a na kraju rada se nalazi popis korištene literature, popis tablica, slika i grafikona te sažetak na hrvatskom i engleskom jeziku.

2. ODREDNICE RURALNOG TURIZMA

Posljednjih desetljeća turizam se sve više razvija i poprima nove oblike, a moderne turiste i njihove potrebe sve je teže zadovoljiti. Naime, turisti postavljaju sve više zahtjeva te se postavlja pitanje kako na pravi način privući turiste uz postojeće turističke resurse i poboljšanje ponude. Među specifičnim oblicima turizma u posljednje vrijeme se sve više ističe ruralni turizam. Naime, uslijed velikih promjena u stilu života i sve izražajnijeg stresnog i ubrzanog načina življenja, pojedinci se sve više orijentiraju na bijeg iz urbanih područja u potrazi za odmorom i razonodom. Nastavak rada donosi teorijski uvid u najznačajnije odrednice ruralnog turizma.

2.1. Obilježja ruralnih područja

Analizirajući pojam ruralnih područja može se uočiti da postoje brojne definicije te različiti autori na različit način opisuju taj pojam. Najčešće se o ruralnim područjima govori kao o prostoru koji nije gradski, odnosno urbani, pa se takvim objašnjenjem dolazi do zaključka da su gradska naselja urbana područja, dok su općine ruralna područja. Ipak, detaljnijom analizom dolazi se do više kriterija kojim se određeno područje smatra ruralnim. Nastavak rada donosi neke od najprihvaćenijih definicija ruralnog područja.

Ruralnim područjima smatraju se[1]:

- ona u kojima je u sadašnjosti ili bližoj prošlosti bio dominantan ekstenzivan način iskorištavanja zemljišta, posebice putem poljoprivrede i šumarstva,
- ona u kojima dominiraju mala naselja nižeg stupnja centraliteta s izraženom povezanošću izgrađenog i prirodnog pejzaža te koja većina lokalnog stanovništva smatra ruralnima,
- ona koja potiču životni stil što počiva na kohezivnom identitetu temeljenom na uvažavanju okoliša i vlastitog života kao dijela jedne cjeline.

[1] Lukić, A. (2010): O teorijskim pristupima ruralnom prostoru. Hrvatski geografski glasnik. 72/2, 49-75., str. 52.

Iz prethodno navedenog vidljivo je da se pri definiranju ruralnog područja u obzir uzimaju kriteriji poput načina iskorištavanja zemljišta, veličine naselja, funkcionalne opremljenosti i položaju na određenom većem području. Također, pri definiranju je naglašena veza s prirodnim okolišem, ali i specifičnim životnim stilom stanovnika na ruralnim područjima. Stoga je važno naglasiti da je pojedino ruralno područje obilježeno malim brojem stanovnika, dominantnim korištenjem zemlje i šuma za opstanak te tradicionalnim običajima i seoskim identitetom. Dakle, gospodarski razvoj navedenih područja prvenstveno se temelji na poljoprivredi i šumarstvu, uz značajno uvažavanje okoliša i očuvanje seoskih običaja i tradicija. Osim navedenog, za ruralne prostore je karakteristično da se u njima izmjenjuju brojne različitosti krajolika poput planina, dolina, rijeka, jezera i drugih prirodnih ljepota, što može značajno doprinijeti njihovom ekonomskom razvoju uz pravilno iskorištavanje navedenih resursa.

Osim navedenog, ruralno područje može se promatrati i sa sljedećih aspekata[2]:

- politički (npr. tumačenje ruralnog kao agrarnog prostora u cilju izdvajanja što više sredstava za poljoprivredu; shvaćanje ruralnog kao tampon zone koja osigurava regenerativni okoliš nužan za ekološku ravnotežu),
- hedonistički (predstavljanje ruralne idile i mjesta idealnog za odmor i rekreaciju),
- laički (doživljaj ruralnog običnih ljudi, „nestručnjaka“ na temelju njihovih životnih iskustava),
- popularni diskursi ruralnosti, odnosno predodžbe o ruralnim područjima producirane i prenošene putem kulture i medija.

Kroz noviju povijest se odnos prema ruralnim područjima značajno mijenjao. Naime, sredinom 20. stoljeća na ruralnost se počinje gledati negativno pa sve više pojedinaca seli u urbane krajeve. Ipak, nakon nekog vremena odnos prema seoskim naseljima se mijenja te se sve češće počinju uviđati koristi od života u ruralnim područjima. Postoji nekoliko razloga koji doprinose prethodno navedenom[3]:

[2] Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnog turizma : Potencijal Koprivničko-križevačke županije. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Zagreb., str.32.
[3] Defilippis, J. (2005): Hrvatska u ruralnom prostoru Europe. Sociologija sela, 43, 170 (4): 823-836., str. 827.

- Pojava urbane krize koja označuje degradaciju životnih uvjeta u gradovima, a očituje se u demografskom nagomilavanju, stresu, zagađenosti, porastu kriminala i sl.
- Dolazi do sve utjecajnijih pokreta ekologa, koji promoviraju povratak prirodi.
- Seoski prostor se mijenja te postaje sve dostupniji i bolje infrastrukturno opremljen što omogućuje bolje uvjete za život, rad i razvoj.

Unatoč navedenom, u današnje vrijeme ruralna područja se suočavaju s brojnim problemima poput depopulacije, starenja stanovništva, te generalno sve lošijim socioekonomskim pokazateljima koji te prostore čine pasivnim i nepoželjnim za život. Loša gospodarska i demografska slika ruralnih područja dovodi i do problema na širem prostoru. Naime, niska razvijenost ruralnog prostora značajno utječe na razvoj cjelokupnog gospodarstva pa je zadaća svake države potaknuti njegov razvoj.

Pripadnost ruralnom prostoru naziva se ruralnost koja se može definirati kao pripadnost rurisu, selu, seoskoj zajednici i ruralnom prostoru.[4] Važno je naglasiti da ruralnost odlikuje promjenjivost u vremenu i prostoru te značajno ovisi o uvjetima u kojima se oblikuje, no njezin temeljni sadržaj, odnosno sastavnice ruralnosti, manje su podložne promjenama.

Sastavnice ruralnosti mogu se podijeliti na dvije razine[5]:

- Prvu čini materijalna dimenzija, temeljna pretpostavka koja „drži ruralnu zajednicu na okupu“. To je ponajprije zemlja – poljoprivredno zemljište na koju se nastavljaju poljoprivreda i ostale djelatnosti, što zajedno dobiva odraz u seoskom pejzažu.
- Drugu, individualno društvenu razinu čini pojedinac, nastavlja se preko obitelji i rodbine sve do seoske (lokalne) zajednice, odnosno sela, ali uključuje i mrežu odnosa na daljinu. Između elemenata prve i druge razine ruralnosti postoji dugi niz odnosa u kojima se stvara i očituje ruralnost.

[4] Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnog turizma : Potencijal Koprivničko-križevačke županije. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Zagreb., str.35.
[5] Ibidem.

U tablici 1 prikazani su noviji primjeri analize teorijskih pristupa ruralnosti.

Tablica 1: Noviji primjeri analize teorijskih pristupa ruralnosti

Bengs i Schmidt-Thomé (2006)	Četiri temeljna pristupa ruralnosti: – definiranje ruralnoga kroz neurbana obilježja i važne elemente ruralnog identiteta – političko-ekonomski pristupi u konceptualizaciji ruralnoga – ruralnost kao socijalni konstrukt – dekonstrukcijski pristupi ruralnosti
Cloke (2006)	Tri značajna teorijska okvira za konceptualizaciju ruralnosti: 1. funkcionalni 2. političko-ekonomski 3. koncept socijalne konstrukcije ruralnosti
Klemenčič (2006)	Teorijski „alati" istraživanja ruralnih područja: – temeljni pojmovi: *podeželje* (ruralni prostor), ruralnost, ruralno-urbani kontinuum – opći geografski pojmovi: prostor, kraj, životni prostor, teritorij itd. – procesi: modernizacija, (sub)urbanizacija, globalizacija – širi istraživački okviri: (post)strukturalizam, (post)modernizam – novi oblici shvaćanja ruralnog prostora: kultura, identitet, umreženost, multifunkcionalnost, (post)produktivizam
Panelli (2006)	Značajni filozofski i teorijski pravci u konceptualiziranju ruralnosti: – pozitivistički i kvantitativni – hermeneutički – marksistički – feministički – postmoderni i poststrukturalistički
Perkins (2006)	Razumijevanje ruralnoga ovisi o: – političko-ekonomskim i – sociokulturnim perspektivama
Župančić (2005)	Tri najčešća pristupa raščlambi ruralno-urbane konfiguracije: – metoda idealnih tipova – razlikovanje ruralnog i urbanog temeljem empirijskih atributa – koncept ruralno-urbanoga kontinuuma
Harrington i O'Donoghue (1998)	Dvije faze u pristupu ruralnosti: – konceptualizacija ruralnoga kroz model urbano-ruralne dihotomije – konceptualizacija ruralnoga kroz model urbano-ruralnoga kontinuuma

Izvor: Lukić, A. (2010): O teorijskim pristupima ruralnom prostoru. Hrvatski geografski glasnik. 72/2, 49-75., str. 54.

Budući da ruralna područja odlikuju brojne prirodne ljepote i specifičan način života, u posljednje vrijeme se značajno razvija koncept ruralnog turizma, o kojem će u nastavku rada biti više riječi.

2.2. Ruralni turizam – definicija i obilježja

U današnje vrijeme turizam se sve više razvija i poprima nove oblike, a samim time i navike turista se mijenjaju te oni postaju sve zahtjevniji u pogledu zadovoljavanja svojih turističkih želja i potreba. Stoga je potrebno oblikovati turistički proizvod kako bi potrebe turista bile zadovoljene. Upravo zbog toga, turističko tržište se sve više klasificira prema zahtjevima turista te nastaju brojni specifični oblici turizma.

Jedna od specifičnosti turističkog tržišta je da se za zadovoljenje turističkih potreba potrošač mora maknuti iz stalnog mjesta prebivališta te u mjestu turističke ponude zadovoljiti svoje želje i potrebe. Dakle, bez direktnog susreta ponude i potražnje, ali uvijek i samo na mjestu nastanka turističkih usluga, nema aktivnosti turističkog tržišta.[6] Za turističku uslugu se može reći da je statična i čeka potrošača, koji mora doputovati da bi tu uslugu konzumirao i nakon toga platio za dobiveno. Turistička ponuda je povezana s turističkom potražnjom putem specifičnih putova i načina, pri čemu je važno spomenuti ulogu turističkih posrednika koji povezuju te dvije strane na tržištu i omogućuju uspješno funkcioniranje tržišta te zadovoljenje potreba obiju strana.

Iz sljedeće tablice vidljive su razlike između turizma u prošlosti i suvremenog turizma.

Tablica 2: Usporedba turizma u prošlosti i sadašnjosti

TURIZAM U PROŠLOSTI	SUVREMENI TURIZAM
Unificirani masovni turizam	Diferenciran i segmentiran turizam
Prevladava jedna vrsta odmora	Različite vrste putovanja
Turist kao opušten, inertan dokoličar	Dinamičan i aktivan turist
Odmaranje, kupanje, sunčanje kao glavne turističke aktivnosti	Doživljaji i učenje kao glavne aktivnosti
Nemaran odnos prema okolišu	Turist postaje ekološki svjestan
Odmor jednom godišnje	Kraći i češći odmori više puta godišnje
Unificiran paket aranžman	Aranžmani krojeni po mjeri turista

Izvor: Hendija, Z. (2014): Međunarodni turizam

[6] Andrlić, B.: Čimbenici marketinškog okruženja u turizmu. Praktični menadžment, Vol. II, br. 2, str. 41-50.

Specifični oblici turizma mogu se definirati kao skupina turističkih kretanja koja su uvjetovana određenim dominantnim turističkim motivom koji turiste pokreće na putovanje u destinaciju čija je turistička ponuda sadržajima prilagođena za ostvarenje doživljaja vezanih uz dominantan interes određenog segmenta potražnje.[7]

Na razvijenim tržištima posebni oblici turizma očituju se kroz porast individualnih putovanja, povećanu potražnju za većim izborom i fleksibilnom ponudom, široku primjenu informatičke tehnologije te, uopće, selektivnim i promišljenim korištenjem prirodnih i kulturnih resursa u turističkim destinacijama.[8]

Kao jedan od oblika specifičnih vrsta turizma javlja se i ruralni turizam. Naime, globalne promjene u razvoju gospodarstva traže nove načine poticanja gospodarskog razvoja. Jedan od način razvoja ruralnih područja je i ruralni turizam koji sve više zahvaća ruralna područja i pridonosi njihovom razvoju.

Povijesni razvoj ruralnog turizma može se opisati sljedećim natuknicama[9]:

- Do značajnijeg razvoja turizma u ruralnim prostorima dolazi nakon Drugoga svjetskog rata, no u obliku u kojem se danas shvaća (čimbenik obnove i razvitka sela i integralni dio turističkog proizvoda), razvija se u državama Europe i u SAD-u od sredine šezdesetih godina.
- Temelji njegova razvoja bili su povećanje slobodnog vremena i rast stopa individualne motorizacije. U tom razdoblju još se ne može govoriti o razvijenoj ekološkoj svijesti i težnji za aktivnim i diverzificiranim oblicima turizma.
- Do 1960-ih rekreacija i turizam u ruralnim prostorima nisu podlijegali zakonima slobodnog tržišta, principima ponude i potražnje i nisu imali utjecaja od strane državnih vlasti. Interes je bio usmjeren na primorska i planinska turistička naselja i gradove, mjesta koncentracije turizma. Namjena zemljišta u

[7] Kesar, O. (2013): Uvod u specifične oblike turizma, nastavni materijali: Ekonomski fakultet Zagreb.
[8] Relja, R. i Alfirević, N. (2015): Lokalne i regionalne sociokulturne odrednice razvoja posebnih oblika turizma: studija slučaja Drniške regije., str.453. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/149721
[9] Rajko, M. (2013): Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre. Oeconomica Jadertina 2/2013.,str.51.

ruralnim područjima rijetko je oblikovana izvan okvira poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

- Nakon prvotne faze razvoja turizma u ruralnim prostorima, u kojoj su dominantni faktori razvoja bili samoinicijativnost stanovništva koje pruža određene usluge, ali i ljudi koji dolaze u ruralne prostore uglavnom tražeći mir i čistu prirodu, započinje, paralelno, pogotovo u državama koje su se suočile s problemom jakog polariziranog razvoja i depopulacije ruralnih područja, proces planiranog korištenja ruralnog turizma u funkciji revitalizacije i transformacije ruralnih krajeva.

Za ruralni turizam se može reći da predstavlja relativno novu turističku aktivnost koja ima za cilj vratiti čovjeka tradicijskim vrijednostima i prirodnom okruženju. Pritom je važno istaknuti da ruralni turizam nije nastao tek kao potreba za novim turističkim kapacitetima, već kao potreba očuvanja i revitalizacije odnosno oživljavanja i davanja nove dodatne vrijednosti naslijeđenoj baštini i autentičnom promoviranju tradicijskih znanja i vještina kroz organizaciju atraktivne i originalne turističke ponude.[10] Kao jedna od glavnih zadaća ruralnog turizma ističe se davanje prilike opstanka stanovnicima na selu, te sprječavanje iseljavanja mladih s ruralnih prostora.

Prilikom proučavanja literature vezane uz ruralni turizam, može se uočiti da se pojmovi "ruralni turizam" i "agroturizam" često poistovjećuju, a u novije vrijeme je prisutan trend da se pojam agroturizam – u strateškom poimanju razvoja – zamijeni širim pojmom "ruralni turizam", čiji je on sastavni dio, te da se u tom kontekstu i razvoj agroturizma sagledava s aspekta razvoja ruralnog turizma. Argumenti koji idu u prilog ovoj tezi su sljedeći[11]:

- Agroturizam se u stranoj stručnoj literaturi naziva "Farm-Based Tourism" (FBT) i obuhvaća samo jedan segment ruralnog turizma.
- Zakonska regulativa u nekim zemljama (Italija), koristi pojam agroturizma kao turizma na seljačkim gospodarstvima te ga u velikoj mjeri vezuje uz poljoprivredu, što predstavlja ujedno i sam njegov smisao. Uključivanjem agroturizma u širi pojam ruralnog turizma vjerojatno i sam pojam agroturizma

[10] Demonja, D. (2012): Baština i tradicija u oblikovanju turističke ponude na ruralnom prostoru Hrvatske. Podravina, Vol. 11, No. 21, 205-218. Koprivnica, str. 206.
[11] Krajnović i sur. (2011): Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice. Oeconomica Jadertina 1/2011., str.32.

dobiva širu, razvojnu konotaciju, te se na taj načinu većoj mjeri (u legislativi, konceptualno, u poslovnoj praksi) vezuje kako uz turizam, tako i uz strateški razvoj zajednice.

- Strateški dokumenti razvoja u inozemnoj literaturi koriste pojam i koncept ruralnog turizma kao relevantan pojam, pri čemu značajnu ulogu ima turizam na farmama – poljoprivrednim gospodarstvima, kao njegov, u pravilu najznačajniji, segment.
- Znanstvene spoznaje i praktična iskustva ukazuju na nužnost holističkog poimanja i pristupa pojmu ruralnog turizma. Agroturizam je preuski segment da bi se mogao samostalno strateški planirati, "marketirati" i samostalno razvijati.
- Zaključci s Prvog hrvatskog kongresa o ruralnom turizmu (Hvar, 2007.), već u nazivu samog Kongresa, a time i tretirane problematike, zamjenjuju naziv "agroturizam" pojmom "ruralni turizam". U zaključku br. 15 Kongresa navodi se da "se termin agroturizam može koristiti samo u marketinške svrhe".

S ciljem razvoja ruralnog turizma nužno je osmisliti mogućnosti za dodatni prihod i prodaju proizvoda posjetiteljima na ruralnim područjima. Na taj način posjetitelji će kroz turističke usluge dobivati originalnu uslugu i doživljaj, odnosno priliku da pobjegnu iz stresne urbane sredine konzumirajući turističke usluge i boravak na ruralnim područjima. Ponuda ruralnog turizma treba se temeljiti na ambijentu, kulturi i svjetonazoru koji su bliski prirodnom okruženju koristeći pritom baštinu, odnosno tradiciju kao osnovu za kreiranje turističke ponude.

Za uspješno upravljanje turizmom u ruralnom području važno je gledati na upravljanje kao na dugoročan proces koji ima za cilj osiguranje konkurentnosti destinacije te visok životni standard stanovništva i očuvanje kulturnog i prirodnog identiteta same destinacije. Pritom je važno imati na umu svrhu upravljanja turističkom destinacijom koje omogućuje sljedeće[12]:

- stvaranje prikladnog okruženja za razvoj turizma u destinaciji,
- privlačenje posjetitelja u destinaciju pomoću marketinga,
- podizanje kvalitete doživljaja u destinaciji nizom operativnih aktivnosti.

[12] Petrić, L. (2006): Osnove turizma - priručnik za nastavu, Ekonomski fakultet Split.

Prema popisu izrađenom pri Vijeću Europe turističke su aktivnosti na ruralnom području brojne. Naime, spomenuti popis sadržava preko 30 turističkih aktivnosti koje su svrstane u 7 skupina, kao što su: ture, aktivnosti na vodi (rijekama i jezerima), aktivnosti u zraku, sportske aktivnosti, aktivnosti otkrivanja zanimljivosti, aktivnosti radnih procesa, kulturne aktivnosti i aktivnosti zdravstvenog karaktera, a prema navedenim turističkim aktivnostima na ruralnom prostoru moguće je razvijati dvadeset oblika turizma.[13]

Kao najvažniji resursi pomoću kojih se kreira turistički proizvod pojavljuju se i sljedeći elementi: poljoprivreda i poljoprivredni resursi, klima i prirodne aktivnosti, lokalni običaji, lokalna zajednica, kultura i kulturološki elementi, općenito i ostale turističke atrakcije i pogodnosti - pješačke i biciklističke ture, kulturno – zabavne manifestacije, izložbe i sajmovi autohtonih proizvoda, lokalni obrti i sl. također, pri oblikovanju turističkog proizvoda važna je i „turistička suprastruktura“, odnosno prometni putovi, turistička signalizacija, uređenje cesta, putova, biciklističkih staza i sl.

Dakle, ruralna područja su u današnje vrijeme zanimljiva brojnim turistima zbog odmora i relaksacije, ali i mogućnosti zabave i razonode. Najvažniji motivi koji čine turizam na ruralnom prostoru zanimljivim i prihvatljivim klasificiraju se prema tipologiji kao[14]:

- fizički, kao što je relaksacija,
- kulturni, kao što je otkrivanje novih prostora,
- interpersonalni, kao što su socijalizacija i upoznavanje novih ljudi,
- prestiž, kao što su samoupoznavanje i samoaktualizacija.

2.3. Ruralni turizam i održivi razvoj

Koncept održivog razvoja odnosi se na oblik politike razvoja kojim se nastoji zadovoljiti gospodarske, socijalne i ekološke potrebe društva u smislu kratkoročne, srednjoročne i, povrh svega, dugoročne dobrobiti. On se temelji na pretpostavci da razvoj mora zadovoljiti današnje

[13] Ružić, P. (2012): Analiza posebnosti i percepcije ruralnog turizma Istre. EKON. MISAO PRAKSA DBK. GOD XXI. BR. 1. (217-238), str. 219.
[14] Ibidem, str. 220.

potrebe ne ugrožavajući blagostanje budućih naraštaja. U praktičnom smislu to podrazumijeva stvaranje uvjeta za dugotrajan gospodarski razvoj uz poštivanje okoliša.[15]

Povezivanjem pojmova održivog razvoja i turizma ističe se sedam osnovnih načela koja se s pravom mogu smatrati i temeljnim načelima održivog razvoja turizma[16]:

- Ograničiti ljudski utjecaj na zemlji (globalno) i u regiji (lokalno) na razinu koja je u okvirima nosivih kapaciteta; u slučaju turizma to znači da broj posjetitelja (turista) i njihova potrošnja ne smiju prelaziti granice podnošljivosti lokalnih ekosustava, odnosno njihovu sposobnost da bez većih šteta podnose izvjestan broj turista i sve izravne i neizravne turističke aktivnosti.
- Zadržati biološko bogatstvo u regiji; ovo načelo se sastoji u konzerviranju prirodnih raznolikosti i procesa koji omogućuju zemlji, vodi, zraku i uopće životu da budu produktivni, odnosno da se prilagode broju turista, a da se pri tome mogu nesmetano obnavljati.
- Minimizirati iskorištavanje nerazgradivih materijala; upotrebu materijala poput plastike, kemikalija i sl. treba u turizmu svesti na razumnu mjeru i to prvenstveno koristeći se njihovim prirodnim zamjenama ako i gdje god je to moguće, odnosno provodeći recikliranje ukoliko je njihova zamjena prirodnim materijalima nemoguća.
- Promovirati dugoročni ekonomski razvoj koji povećava koristi iz date količine resursa i zadržava prirodno bogatstvo; turizam je u mogućnosti da zadržava (štiti) prirodno bogatstvo na velik broj načina na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini, i to na sljedeće načine: a) promoviranjem tehnologija koje racionalnije koriste energiju, kao npr. sustavi za proizvodnju solarne energije, b) uvođenjem tzv. zelenih poreza, odnosno iznosa ukalkuliranog u cijene turističkih aranžmana koji će biti izdvojen isključivo za zaštitu prirodnih resursa, c) uvođenjem instrumenata zakonske kontrole kojima će se subjekti turističke privrede primorati da plaćaju kazne za svako oštećenje prirodnih resursa, d) organiziranjem takve turističke ponude koja će promovirati najrazličitije vidove iskorištavanja prirodnog i kulturnog nasljeđa područja, a da pri tome ne zahtijeva velike intervencije u prostoru (eko turizam).

[15] http://ec.europa.eu/regional_policy/hr/policy/what/glossary/i/sustainable-development
[16] Petrić, L. (2006): Osnove turizma - priručnik za nastavu, Ekonomski fakultet Split., str. 172.

- Osiguravanje pravedne raspodjele troškova i koristi od upotrebe resursa i uvođenje tzv. environmental menagementa, tj. upravljanja prirodnim okruženjem; budući da je turizam aktivnost u kojoj su uključeni i privatnici i javni sektor, ali i razne neprofitne (društvene) organizacije, mora se voditi računa o tome kako na najracionalniji način gospodariti prirodnim resursima u službi turizma, a da pri tome svi budu uključeni u proces i da ravnopravno snose troškove, ali i dijele koristi od turističkog razvoja.
- Osiguravanje efikasne participacije društva i interesnih skupina u odlukama koje se odnose na njih; ovo načelo je u uskoj svezi s prethodnim i zalaže se za ravnopravno sudjelovanje svih aktera u odlukama koje se tiču provođenja koncepta održivog razvoja turizma.
- Promoviranje vrijednosti koje potiču ostale da prihvate principe održivosti; svaki subjekt unutar turističkog sektora mora pridonositi promoviranju turizma na načelima održivosti, odnosno treba eliminirati svaku aktivnost koja ne podržava ova načela.

Održivi razvoj ruralnog turizma je proces koji omogućuje njegov rast i razvoj bez oštećivanja i iscrpljivanja onih faktora na kojima se temelji, a to su prije svega, zdrava klima, nezagađeni zrak, tlo i voda, odsutnost buke, odsutnost potencijalnih opasnosti od elementarnih nepogoda, očuvana priroda, očuvano graditeljsko nasljeđe, očuvane sociokulturne značajke, slikoviti krajobraz i mogućnost slobodnog kretanja turista.[17]

Pri povezivanju pojmova ruralnog turizma i održivog razvoja, važno je istaknuti da su ruralna turistička odredišta znatno kompleksnija od tradicionalnih kupališno-odmorišnih i gradskih turističkih destinacija budući da podrazumijevaju razne, vrlo usitnjene aspekte ponude. Naime, kao jedan od značajnijih problema javlja se slabije obrazovano stanovništvo ispodprosječnog stupnja obrazovanja koje sudjeluje u kreiranje turističkog proizvoda), a ističe se i problem nedostatka financijske potpore javnog sektora tom razvoju, posebno na razini turističkih destinacija. Sve to doprinosi neravnoteži između želje da ruralna destinacija postane što popularnija među turistima i želje da se istovremeno sačuvaju prirodne karakteristike ruralnog područja.

[17] Bartoluci, M. i sur. (215): Mogućnosti održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj. Acta Turistica, Vol 27, No 2, pp 191-219., str. 202.

Ruralni razvoj podrazumijeva integralni i višesektorski pristup te održivi razvoj ruralnog (neurbanog) prostora.[18] Dakle, nužno je da suvremeni ruralni razvoj počiva na istovremenom usuglašavanju i kompromisnom usklađivanju zahtjeva okoliša i ostvarivanja zadovoljavajućeg gospodarskog razvitka.

Koncept održivosti u ruralnom turizmu treba promatrati sa šireg aspekta. Održivost se ne može zasnivati samo na uskim načelima zaštite okoliša, već kao ciljeve održivosti treba postaviti još i[19]:

- očuvanje lokalne kulture i identiteta lokalne zajednice,
- očuvanje krajolika i prirodnog "habitata",
- očuvanje i održivi razvoj ruralne ekonomije,
- održivi razvoj turizma na dugoročnom planu,
- razvoj i poticanje podrške, razumijevanja i senzibiliziranja "donositelja odluka", posebno lokalne, regionalne i državne vlasti, ali i drugih institucija odgovornih za dugoročan razvoj ruralnih područja,
- jasno razumijevanje činjenice da je isključiva vezanost uz turizam štetna i ne donosi željene rezultate, pa treba djelovati u pravcu diverzifikacije lokalne ruralne ekonomije i balansiranja između razvoja ruralnog turizma i drugih djelatnosti u ruralnom prostoru.

2.4. Ruralni turizam kao čimbenik ruralnog razvoja

Turizam ima važnu uloga u gospodarstvu te snažno može utjecati na ekonomski rast i razvoj pojedinih područja. Kao najznačajnije uloge turizma u gospodarstvu pojedine zemlje ističu se sljedeće:

- zapošljavanje,
- poticanje međunarodne razmjene,
- razvoj nedovoljno razvijenih područja,

[18] Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja. Dostupno na: http://www.odraz.hr/media/146901/leader%20prirucnikzajedno%20za%20odrzivi%20razvoj_web.pdf
[19] Krajnović i sur. (2011): Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice. Oeconomica Jadertina 1/2011., str. 33.

- uravnoteženje platne bilance,
- povećanje stope BDP-a.

Upravo zbog prethodno navedenog nužno je uočiti koristi od turističke djelatnosti te iskoristiti resurse s ciljem razvoja područja koja predstavljaju turistički potencijal.

Važnost ruralnog turizma ogleda se u vrlo važnoj interakciji poljoprivredne proizvodnje, proizvodnje tradicionalnih proizvoda, prezentiranja tradicije, tradicijskih usluga, tradicijske gastronomije i turističkih usluga, a njegov razvoj temelji se na održivom razvoju. U posljednje vrijeme, ruralni turizam diljem svijeta bilježi rast što se prvenstveno događa zbog povećane potražnje na turističkom tržištu, ali i zbog javne podrške njegovom razvoju što je posebice slučaj u razvijenim zemljama.

Aktivnostima ruralnog turizma omogućuje se istraživanje netaknute prirode uz istovremeno upoznavanje s kulturom i tradicijom ruralnog prostora. Ipak, ruralni turizam još je uvijek nedovoljno razvijen, posebice u slabije razvijenim zemljama. Takvo stanje je posljedica nedovoljno financijskih sredstava za poduzetničke projekte vezane uz turizam, manjka resursa i uvjeta za razvoj turizma te nezainteresiranosti stanovništva za bavljenje turizmom, ponajviše zbog manjka sredstava da započnu i razviju vlastitu turističku djelatnost. U tim područjima često je i visoka stopa nezaposlenosti, prevladava staro stanovništvo, ljudi su siromašni i sve to utječe na nerazvijenost poduzetništva u turizmu.

Četiri su ključna faktora uspjeha ruralnog turizma[20]:

- multidisciplinarni pristup – uključivanje ekonomske, ekološke i socio-kulturalne analize
- nužna stalna konsultacija sa stakeholdersima (radionice) – poduzetnici, javna uprava, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, jedinice lokalne samouprave, turističke zajednice, sustav zaštite prirode, sustav kulturnih djelatnosti i dr.
- otvorenost strategije za javnost – turizam se, više od drugih "industrija", oslanja na "lokalni goodwill", na kulturu udomljivanja posjetitelja, gostoljubivost. "Otvorenost strategije" znači organiziranje javnih rasprava,

[20] Krajnović i sur. (2011): Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice. Oeconomica Jadertina 1/2011., str. 34.

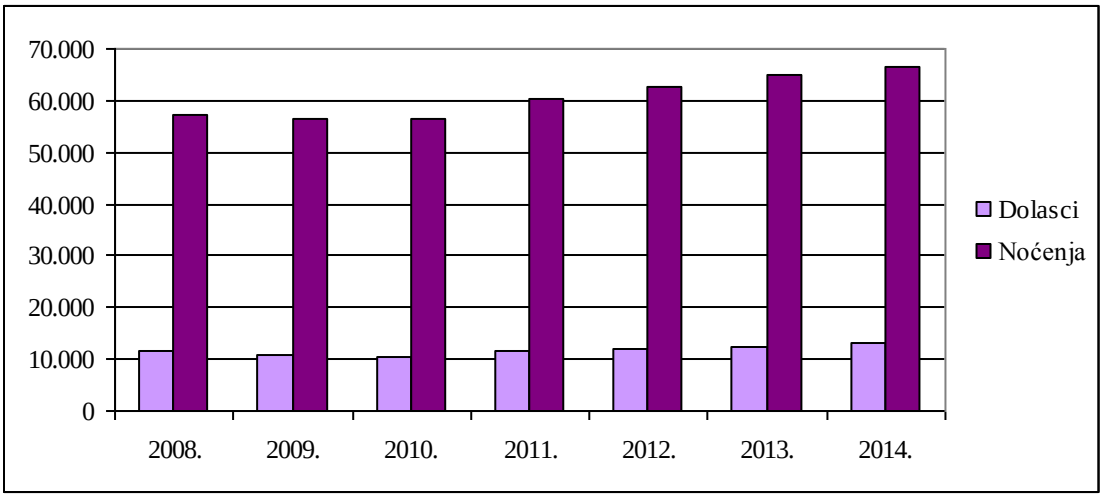
korištenje medija i dvosmjernu komunikaciju nositelja strateškog razvoja i lokalne zajednice.

- donošenje strategije ne završava njenom izradom. Radi se o dugoročnom projektu, koji treba biti fleksibilan i spreman na adaptacije s obzirom na stalne promjene u okruženju. Taj se proces odvija u stalnom dijalogu i mrežnom partnerstvu između poduzetnika, javnog sektora i interesa sektora zaštite prirode i kulturne baštine.

3. RURALNI TURIZAM U HRVATSKOJ

Hrvatska ima dugu tradiciju bavljenja turizmom, koja seže još u srednji vijek, a hrvatski turizam se počeo naglo razvijati nakon Drugog svjetskog rata. Iz godine u godinu je bilježio stalan porast broja noćenja i dolazaka te su uslijedile velike investicije u turistička poduzeća kada je izgrađena većina kapaciteta. Turističke aktivnosti dovode do brojnih pozitivnih posljedica za Hrvatsku kao što su: rast dohotka stanovništva, rast javnih prihoda, rast prihoda od izvoza te rast poduzetničke aktivnosti. Budući da Hrvatska obiluje prirodnim ljepotama i vrijednom kulturnom baštinom važno je kontinuiranim poboljšanjima osigurati napredak i konkurentsku prednost.

Ukoliko se promatraju dolasci i noćenja turista kroz posljednje vrijeme, korisno je poručiti grafikon 1. Naime, vidljivo je da je broj dolazaka i noćenja turista u porastu, što pokazuje pozitivan trend kroz godine. Iznimka je 2009. godina kada je broj turista opao, a to se može pripisati lošoj gospodarskoj situaciji i financijskoj krizi.

Grafikon 1: Dolasci i noćenja turista od 2008. do 2014. godine (u 000)

Izvor: vlastiti uradak prema: www.dzs.hr

Ipak, današnja cjelokupna ponuda u Hrvatskoj nije još uvijek dovoljno razvijena kako bi zadovoljila sve zahtjevniju turističku potražnju, a gosti koji uglavnom dolaze zbog sunca i mora, niže su platežne moći. Prethodno navedeno vidljivo je i kada se proučava ruralni turizam u Hrvatskoj, koji još uvijek nije dovoljno razvijen.

Ruralni turizam u Hrvatskoj daleko je od poželjnog stanja, no velika prirodna bogatstva i raznovrsnost ponude svakako predstavljaju dobar preduvjet za njegov daljnji napredak čemu doprinosi činjenica da je Hrvatska zemlja vrijednih prirodnih resursa, ponajprije zbog njihove kakvoće.

Kao glavna obilježja hrvatskog ruralnog prostora mogu se istaknuti sljedeća[21]:

- Zemljište je razmjerno dobre plodnosti i jedno od bolje očuvanih u Europi, a uz kvalitetne vodne resurse, šume i obalni pojas omogućuje razvoj poljoprivrede, ribarstva, šumarstva i svih oblika ruralnog turizma.
- Zanimljiv geografski položaj i tri različita tipa klime (kontinentalna, planinska, mediteranska), rezultirali su raznolikošću biljnog i životinjskog svijeta, ali i različitim uvjetima za život i ostvarivanje dohotka u ruralnim područjima.
- Poljoprivreda, kao glavna ruralna djelatnost, važan je sektor nacionalnog gospodarstva, koji zapošljava oko 7% ukupne radne sile i s oko 10% sudjeluje u formiranju BDP-a i u vanjskoj trgovini.
- Kakvoća resursa i relativna važnost ruralnih područja ne odražava se na njihovu međunarodnu konkurentnost, osobito u poljoprivrednoj proizvodnji, što potvrđuje činjenica da je Hrvatska neto-uvoznik prehrambenih proizvoda, (namirujući polovicu svojih potreba za hranom iz uvoza).

Nerazvijenost ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj posljedica je niza ograničenja, počevši od zakonske regulative, nedefinirane nadležnosti koja se prožima kroz više ministarstava (poljoprivreda, turizam, ruralni razvoj) do ograničenja na razini lokalnih zajednica, turističkih zajednica, te intrinzičnih čimbenika – onih na razini samog obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva.

Budući da je ruralni turizam tek u početcima razvoja u Hrvatskoj, potrebno je pripremiti velik broj kvalitetnih projekata kako bi se razvili ruralni prostori i turistu ponudili različiti turistički sadržaji. Da bi se to olakšalo, stvarane su razne mjere financiranja projekata, kako na

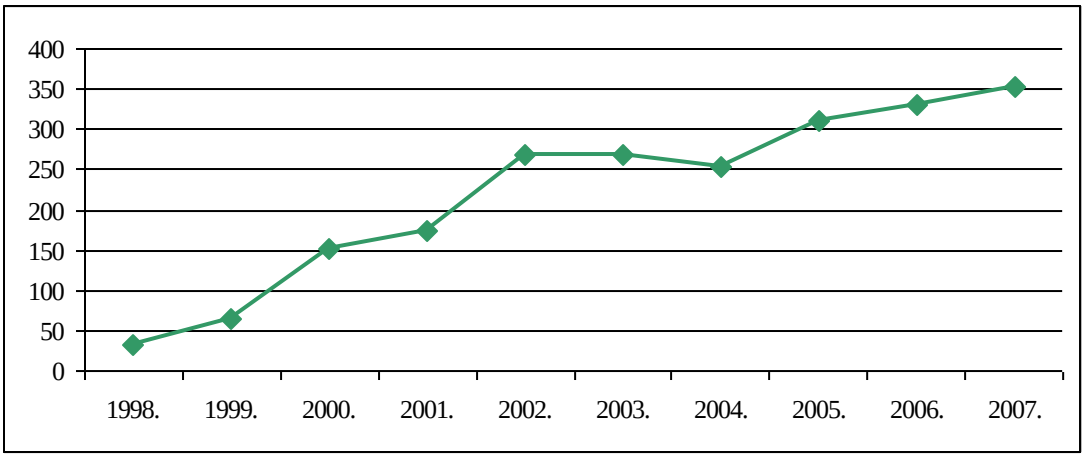
[21] Franić, R. (2006): Politika ruralnog razvitka – nova prilika za Hrvatsku. Agronomski glasnika, str. 225.

nacionalnoj razini, na razini Europske unije, ali i ostalih dostupnih fondova, a ističu se neke od sljedećih[22]:

- Ministarstvo turizma (Program poticanja stvaranja novih turističkih proizvoda, Program dodjele bespovratnih sredstava turističkim projektima koji imaju utjecaj na podizanje kvalitete turističke ponude kojima su prethodno odobrena sredstva iz fondova EU, Program obrazovanja i obuke kadrova u turizmu „Promocija zanimanja“, Program poticanja zaštite, obnove i uključivanja u turizam baštine u turistički nerazvijenim područjima „Baština u turizmu“, Program poticanja izrade i plasmana suvenira „Izvorni suveniri“, Program poticanja razvoja posebnih oblika turizma na kontinentu „Zelena brazda“, Program poticanja ulaganja u javnu turističku infrastrukturu, Program pripreme javne turističke infrastrukture za strukturne fondove EU, Program poticanja plasmana certificiranih ekoloških proizvoda u turizmu „Eko proizvod“;
- Hrvatska turistička zajednica (Program potpore manifestacijama, Program potpore turističkim zajednicama na nerazvijenim područjima, Program potpore za poticanje razvoja kulturno-turističkih inicijativa);
- Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja (Program poboljšanja turističke ponude na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima, Program potpora organizatora znanstveno-stručnih skupova, gospodarskih manifestacija i lokalno tradicijskih manifestacija);
- Ministarstvo regionalnog razvoja, šumarstva i vodnog gospodarstva (Sufinanciranje programa promidžbe i informiranja).

Razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj može se promatrati s aspekta broja registriranih turističkih seoskih domaćinstava što prikazuje grafikon 2. Vidljivo je da je njihov broj bio u stalnom porastu od 1998. do 2007. godine te se samim time uočava značajan razvoj ruralnog turizma u Hrvatskoj. Ipak, prostora za napredak još uvijek ima te se ruralni turizam ne ističe dovoljno ukoliko se gleda cjelokupna turistička djelatnost u Hrvatskoj.

[22] Šostar, M. i Devčić, A. (2011): Fondovi Europske unije i drugi dostupni izvori financiranja razvoja ruralnog turizma. Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, Vol.2 No.2.

Grafikon 2: Broj registriranih turističkih seoskih domaćinstava od 1998. do 2007.

Izvor: vlastiti uradak prema: Demonja, D. (2014): The Overview and Analysis of the State of Rural Tourism in Croatia. Sociologija i prostor, 52, 198 (1): 69-90.

Tablica 3 prikazuje broj i vrstu objekata u ruralnom turizmu po županijama u 2014. godini.

Tablica 3: Broj i vrsta objekata u ruralnom turizmu po županijama u 2014. godini

ŽUPANIJA	TSOG/ TSOD	VINOTOČJE/ KUŠAONICA	IZLETIŠTE	SOBE	APP	RURALNA KUĆA ZA ODMOR	KAMP	TURISTIČKE USLUGE
BBŽ	20	6	8	11	2	3	0	2
BPŽ	15							
DNŽ	35	1	26	2	11			
IŽ[109]								
KŽ	11	1	1	12	2	1		7
KKŽ	14	6	5	7	3	2		1
KZŽ	14	9	5	19		1		1
LSŽ	9	1	4	6	1	1	1	
MŽ	17	12	4	10				2
OBŽ	78	6	44	90	3	2		5
PGŽ	4	2	1	4				1
PSŽ	18	4	5	10		1		9
SDŽ	52	12	33	13			6	1
SMŽ	42	2	10	24	2	1		21
ŠKŽ	38	32	34	11	6	3		
VŽ	16	7	7					1
VPŽ	5	1	1	2	1	1		
VSŽ	22	10	12	33	2			10
ZdŽ	23	11	7	28	5		2	
ZgŽ	31	14	19	17	2	1		5
GZ	6	2	3	4	1			
UKUPNO	**470**	**138**	**230**	**303**	**41**	**17**	**9**	**85**

Izvor: Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnog turizma : Potencijal Koprivničko-križevačke županije. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Zagreb., str.76.

3.1. Aktualno stanje

Aktualno stanje ruralnog turizma u Hrvatskoj može se promatrati kroz broj dolazaka i noćenja turista u županijama u kojima je ruralni turizam najrazvijeniji. Upravo to prikazuje tablica 4 te grafikon 3 i 4.

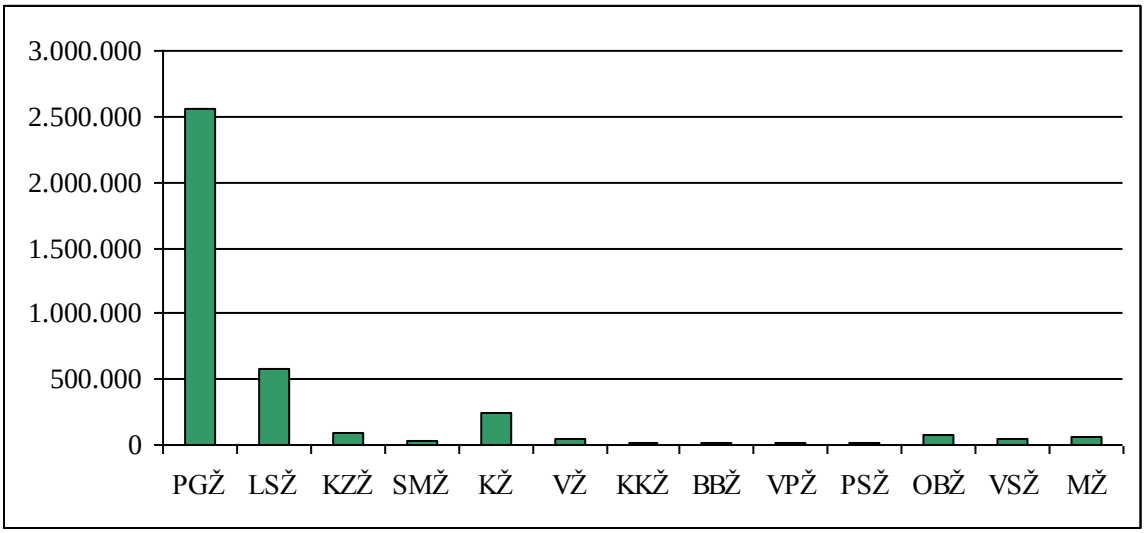
Tablica 4: Dolasci i noćenja turista u županijama gdje je ruralni turizam najrazvijeniji (2015. godina)

		Ukupno	Domaći	Strani
Primorsko-goranska županija	dolasci	2.560.726	302.714	2.258.012
	noćenja	13.070.148	1.187.129	11.883.019
Ličko-senjska županija	dolasci	574.736	33.274	541.462
	noćenja	2.198.348	112.743	2.085.605
Krapinsko-zagorska županija	dolasci	95.751	55.840	39.911
	noćenja	215.831	133.649	82.182
Sisačko-moslavačka županija	dolasci	29.214	15.968	13.246
	noćenja	82.198	50.352	31.846
Karlovačka županija	dolasci	245.000	18.401	226.599
	noćenja	395.348	39.276	356.072
Varaždinska županija	dolasci	49.614	26.350	23.264
	noćenja	129.882	74.964	54.918
Koprivničko-križevačka županija	dolasci	17.893	10.349	7.544
	noćenja	28.017	16.624	11.393
Bjelovarsko-bilogorska županija	dolasci	20.336	14.420	5.916
	noćenja	62.864	48.984	13.880
Virovitičko-podravska županija	dolasci	11.308	7.958	3.350
	noćenja	28.909	20.601	8.308
Požeško-slavonska županija	dolasci	10.284	8.043	2.241
	noćenja	24.356	19.234	5.122
Osječko-baranjska županija	dolasci	79.588	51.737	27.851
	noćenja	158.226	103.181	55.045
Vukovarsko-srijemska županija	dolasci	51.566	36.575	14.991
	noćenja	94.519	68.493	26.026
Međimurska županija	dolasci	56.442	30.573	25.869
	noćenja	127.190	65.109	62.081

Izvor: vlastiti uradak prema: www.dzs.hr

Vidljivo je da od promatranih županija uvjerljivo najviše dolazaka turista ostvaruje Primorsko-goranska županija, a nakon nje slijede Ličko-senjska i Karlovačka. Ipak, u usporedbi s primorskim dijelom Hrvatske, ruralni turizam zauzima relativno mali u dio u

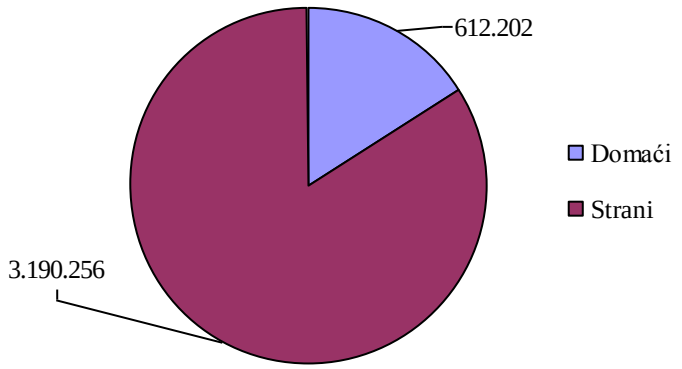
ukupnom turističkom prometu na razini RH. Stoga je nužno uočiti da Hrvatska ima značajan i važan prirodni i sociokulturni resursni temelj za razvoj turizma u svim njezinim područjima, a ne samo u primorskom. Nažalost, postojeća resursna osnova nije dovoljno i na pravi način iskorištena te je samim time potrebna izrada provedivih razvojnih (akcijskih) planova, ne samo u turizmu već i kad je riječ o ostalim aktivnostima vezanim uz održivi razvoj ruralnog prostora.

Grafikon 3: Dolasci turista po županijama u 2015. godini

Izvor: vlastiti uradak prema: www.dzs.hr

Ukoliko se gledaju dolasci turista prema porijeklu (grafikon 4) može se uočiti da je u promatranim županijama znatno više dolazaka stranih turista od domaćih.

Grafikon 4: Dolasci turista u županijama gdje je ruralni turizam najrazvijeniji u 2015.

Izvor: vlastiti uradak prema: www.dzs.hr

3.2. Ruralni turizam po regijama

Nastavak rada donosi najvažnije značajke ruralnog turizma (na temelju nacionalnog kataloga ruralnog turizma Hrvatske) po sljedećim regijama Republike Hrvatske: Slavonija, Središnja Hrvatska i Grad Zagreb, Lika - Karlovac, Kvarner, Istra, Dalmacija – Zadar, Dalmacija – Šibenik, Dalmacija – Split i Dalmacija – Dubrovnik koje su vidljive na slici 1.

Slika 1: Podjela Hrvatske po regijama s aspekta ruralnog turizma

Izvor: HGK (2015): Ruralni turizam Hrvatske – nacionalni katalog

Slavonija se nalazi na istoku Hrvatske između velikih rijeka Dunava, Drave i Save, a predstavlja regiju obilježenu širokim ravnicama, hrastovim šumama, slikovitim vinogorjima, dobro očuvanoj kulturnoj i izvornoj hrvatskoj folklornoj baštini, raskošno izraženim i ukrašenim narodnim nošnjama te jedinstvenim kulinarskim specijalitetima.[23] Sve prethodno navedeno predstavlja potencijal za daljnji razvoj ruralnog turizma u toj regiji, a kao glavna resursna osnova ističe se: park prirode Kopački rit, park prirode i geopark Papuk, muzej

[23] HGK (2015): Ruralni turizam Hrvatske – nacionalni katalog

Vučedolske kulture, muzej tambure u Tvrđavi Brod, državna ergela lipicanaca u Đakovu i Ergela Lipik, Spomen-galerija Ivan Meštrović u Vrpolju. Uz navedeno, ističu se i etno sela, jezera, staze te brojni smještajni kapaciteti za turiste, pri čemu se ističu ruralne kuće koje nude gostima pravi doživljaj seoskog načina života, kušanje domaćih specijaliteta te upoznavanje sa tradicijskim vrijednostima i običajima.

Turistička regija Središnja Hrvatska obuhvaća sedam županija središnjeg dijela kontinentalne Hrvatske, a naslanja se na regiju Grad Zagreb**.** Te dvije turističke regije omeđene su mnogim idiličnim rijekama kao što su Sava, Sutla, Kupa, Odra, Una, Bednja, Česma, Drava i Mura. Posjet ovim regijama najčešće započinje iz Zagreba, koji ima mnogo za ponuditi u pogledu prirodnih, izgrađenih i kulturnih atrakcija. U širem prostoru regije Središnja Hrvatska tri su parka prirode, najveće močvarno područje Lonjsko polje, ujedno i Ramsarski lokalitet, te Medvednica i Žumberak – Samoborsko gorje. Osim navedenog, na tom području mogu se vidjeti brojne slikovite crkve i kapele, arboretum Opeka u Vinici, lokalitet Hušnjakovo u Krapini, špilja Vindija. Vještina izrade čipke preplitanjem pomoću batića karakteristična je za tradiciju čipkarstva u Lepoglavi, dok je obližnji grad Ludbreg poznat kao centar svijeta. Hlebinska slikarska škola u istoimenom selu nedaleko Koprivnice afirmirala je naivno slikarstvo Hrvatske.[24] Turisti imaju mogućnost odsjedanja u brojnim ruralnim kućama smještenim na ovom području.

Regija Lika – Karlovac povezuje zelenu i plavu Hrvatsku, a prvenstveno je prepoznatljiva po najvećoj hrvatskoj planini Velebit i najstarijem hrvatskom nacionalnom parku Plitvičkim jezerima. Kao preduvjet za ruralni turizam javljaju se impresivni reljefni oblici, guste šume, veličanstvene špilje, rijeke i jezera te bogata kulturna i prirodna baština. Brojna etno sela, parkovi, špilje i staze te smještajni kapaciteti omogućuju daljnji napredak ruralnog turizma ove regije.

Regija Kvarner prvenstveno je poznata po svojim geografskim raznolikostima, prirodnim bogatstvima, te florom i faunom. Naime, prostor regije obuhvaća primorje, otoke i gorje, a Gorski kotar, Vinodolska općina, Učka i otoci su sinonimi za ekološki očuvan, osebujan prirodni i ruralni prostor, koji pruža mogućnost istraživanja i aktivnog odmora kroz cijelu godinu.

[24] HGK (2015): Ruralni turizam Hrvatske – nacionalni katalog

Istra predstavlja jednu od vodećih regija u pogledu razvoja ruralnog turizma, a oslanja na tradiciju koja uključuje ruralnu arhitekturu, tradicijski ambijent, kulturnu i prirodnu baštinu te regionalnu kuhinju, a s druge strane nudi najsuvremeniju ugostiteljsku i turističku uslugu.[25] Istra predstavlja regiju nesvakidašnjih krajolika, zelenih valovitih brežuljaka, vidikovaca iz srednjovjekovnih gradova i kaštela, idiličnih sela i crkava s vrijednim freskama, gdje ruralni turizam može uvelike doprinijeti razvoju tog područja. Istra je bogata bojama, mirisima i vrhunskim okusima domaćih proizvoda: istarskog tartufa i pršuta, maslinovog ulja i vina, šparoga i istarske maneštre, srdele i plodova mora, a brojna seoska domaćinstva te prirodan okoliš omogućuju razvoj ruralnog turizma.[26]

Ruralni turizam Dalmacije odlikuju četiri regije[27]:

- Zadarska regija – obilježavaju je nacionalni park Paklenica i parkovi prirode Velebit, Vransko jezero i Telašćica. Uz Dugi otok, slikoviti otoci ove regije još su Ugljan, Iž, Molat, Vrgada i Ošljak. U dalmatinskom zaleđu kriju se plodni i vinorodni Ravni kotari, s velikim brojem slikovitih mjesta, srednjovjekovnih crkava i tvrđava, a krševita Bukovica te okolica Obrovca i Gračaca skriva izvore i vijugave kanjone krških rijeka Zrmanje, Krupe i Une. Doživljaj podzemlja pružaju Cerovačke špilje jedan od najljepših i najznačajnijih speleoloških objekata u Hrvatskoj, a tu su i dva posebna zaljeva Jadranskog mora Novigradsko i Karinsko more.
- U Šibenskoj regiji izdvajaju se otočko područje, zagorsko područje s Drnišom i Kninom te obalno područje s gradom Šibenikom kao središtem regije. U toj su regiji dva nacionalna parka, otočni arhipelag Kornati s 89 otoka, otočića i hridi i rijeka Krka među čijim se vodopadima ističu Skradinski buk i Roški slap. Atraktivan je i Kanjon rijeke Čikole, Miljevačka visoravan između Čikole, Krke i planine Promine te mauzolej je hrvatskog kipara svjetskog glasa Ivana Meštrovića, dok je u Prvić Luci na otoku Prviću u crkvi Gospe od Milosti pokopan izumitelj prvog padobrana Faust Vrančić.
- Splitska regija – Regiju u središnjem dijelu Dalmacije odlikuju prirodne ljepote otoka, priobalja i još nedovoljno otkrivene unutrašnjosti Dalmatinske

[25] Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnog turizma : Potencijal Koprivničko-križevačke županije. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Zagreb.
[26] HGK (2015): Ruralni turizam Hrvatske – nacionalni katalog
[27] Ibidem.

zagore. Uz planine Kozjak, Mosor, Omiška Dinara i Biokovo, pozornost privlače i krški fenomeni Modro i Crveno jezero pored Imotskog, Vidova gora na Braču, izvori rijeke Cetine kod Vrlike, atraktivan kanjon i ušće kod Omiša te lokalitet Prološko blato.

- Dubrovačka regija ima najplodniju hrvatsku dolinu rijeke Neretve, a ističe se i drugi po veličini hrvatski poluotok Pelješac - mjesto gdje se proizvode najbolja hrvatska crna vina i gdje su najbolje školjke iz stonskog zaljeva. Uz navedeno, važno je spomenuti i otok Lokrum, najzeleniji otok Mljet, Lastovsko otočje očuvana seoska naselja otoka Korčula i Elafiti te idilična naselja Konavala.

3.3. Budućnost i preporuke za ruralni turizam

Iz prethodno napisanog vidljivo je da Republika Hrvatska ima značajnu i važnu prirodnu i sociokulturnu resursnu osnovu za razvoj turizma u svim njezinim područjima, a ne samo u primorskom, koji je za sada još uvijek najvažnije područje turističke djelatnosti. Nažalost, resursa osnova ruralnog turizma još uvijek nije dovoljno iskorištena pa se postavlja pitanje kako je unaprijediti s ciljem napretka ruralnog turizma, a samim time i razvoja ruralnih područja.

Na temelju članka 44., 47. i 77. Poslovnika Hrvatskoga sabora, Odbor za turizam Hrvatskoga sabora održao je 4. prosinca 2014. godine svoju 35. sjednicu, posvećenu temi „Mogućnosti razvoja ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj“, a za daljnji razvoj ruralnog turizma, između ostalog, preporučuje se sljedeće[28]:

- Ministarstvima poljoprivrede i turizma preporuča se uskladiti postojeće zakonske i podzakonske propise s potrebama razvoja ruralnog turizma što zahtijeva njihove promjene. Novi Zakon o turističkim zajednicama trebao bi biti usmjeren i prema razvoju ruralnih destinacija. Diversifikacija djelatnosti na obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima (OPG-ima) stvara potrebu zasebnog zakonskog reguliranja područja ruralnog turizma (Zakon o ruralnom turizmu), kojim bi se definirali oblici, kategorije i vrste, uloga i položaj OPG-a i malih poduzetnika u cilju olakšanja poslovanja.

[28] Odbor za turizam Hrvatskog Sabora (2014): Mogućnosti razvoja ruralnog turizma u RH.

- Nedovoljna suradnja nadležnih institucija i njihova nekoordiniranost na terenu ograničavajući su faktori razvoja ruralnog turizma. Potrebno je uspostavljanje centra izvrsnosti ruralnog turizma. U tome smislu preporuča se svim dionicima razvoja turizma na regionalnoj i lokalnoj razini stvaranje i širenje svijesti o turističkoj kulturi, promociji i koncepciji razvoja destinacije, te poticanje udruživanja na lokalnoj i regionalnoj te na nacionalnoj razini (udruge i sl.).
- Nužno je stvaranje pretpostavki za edukaciju kadrova (prekvalifikacija i dodatno školovanje) kao i edukaciju o stvaranju turističkih proizvoda i njihove promocije. U tu svrhu preporuča se sustavu turističkih zajednica, regionalnim razvojnim agencijama te jedinicama lokalne i regionalne samouprave osiguravanje dostatnih financijskih sredstava za kreiranje i provedbu edukacijskih programa namijenjenih poduzetnicima.
- Svim županijama se preporuča izrada konkretnih razvojnih planova ruralnog turizma te definiranje razlika i potencijala pojedinih jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave.
- Neujednačeni su kriteriji za registraciju i početak poslovanja OPG-a na razini države pa se Ministarstvu poljoprivrede preporuča pojednostavljivanje registracije.
- Ministarstvu regionalnoga razvoja i fondova EU, Ministarstvu poljoprivrede i regionalnim razvojnim agencijama preporuča se potaknuti i osmisliti sustav edukacije o mogućnostima korištenja sredstava iz europskih fondova – Europskog poljoprivrednog fonda za ruralni razvoj, Europskog socijalnog fonda, Europskog fonda za pomorstvo i ribarstvo, Europskog fonda za regionalni razvoj te niza programa Europske komisije.
- U cilju daljnjeg poticanja i razvoja ruralnog turizma, kao i diverzifikacije djelatnosti na obiteljskim gospodarstvima potrebno je smanjiti opterećenje koje proizlazi iz inspekcijskog nadzora, kao i ojačati savjetodavne usluge. Preporuča se svim inspekcijskim službama da u smislu preventive osnaže svoje savjetodavne napore na račun represivnoga djelovanja
- Svim jedinicama lokalne i regionalne samouprave preporuča se poticati inovativnost u ponudi novih infrastrukturnih i ponudbenih sadržaja, kao su npr. eko kampovi (po uzoru na Francusku), kamp odmorišta, kušaonice (primjer agrogelateria u Italiji) itd.

- Preporuča se svim akterima ruralnoga turizma, regionalnim razvojnim agencijama i sustavu turističkih zajednica, kao i Ministarstvu turizma stalno poticanje i unapređivanje međunarodne suradnje u stvaranju prekograničnih projekata ruralnoga turizma koji, osim na području Dunava, nisu dovoljno razvijeni.

Vidljivo je da postoje brojna područja na kojima je potrebno raditi kako bi ruralni turizam u što većoj mjeri doprinosio ruralnom razvoju. Samo uz detaljnu analizu stanja, prave mjere i dugoročan proces poboljšanja može doći do značajnijeg napretka ruralnog turizma u Hrvatskoj.

4. ZAKLJUČAK

Ruralno područje obilježeno je malim brojem stanovnika, dominantnim korištenjem zemlje i šuma za opstanak te tradicionalnim običajima i seoskim identitetom, a njegov gospodarski razvoj prvenstveno se temelji na poljoprivredi i šumarstvu, uz značajno uvažavanje okoliša i očuvanje seoskih običaja i tradicija. Osim navedenog, ruralna područja odlikuju brojne prirodne ljepote i specifičan način života pa se u posljednje vrijeme značajno razvija koncept ruralnog turizma.

Pisanjem ovog završnog rada može se zaključiti da ruralni turizam predstavlja značajan faktor u funkciji ruralnog razvoja. Naime, njegov značaj prvenstveno se očituje u međusobnoj povezanosti poljoprivredne proizvodnje, proizvodnje tradicionalnih proizvoda, prezentiranja tradicije (običaja i baštine), tradicionalne gastronomije i ostalih turističkih usluga. Razvoj ruralnog turizma temeljen je na održivom razvoju, koji omogućuje njegov rast i razvoj bez oštećivanja i iscrpljivanja onih faktora na kojima se temelji, kao što je zdrava klima, nezagađeni zrak, tlo i voda, odsutnost buke, odsutnost potencijalnih opasnosti od elementarnih nepogoda, očuvana priroda, očuvano graditeljsko nasljeđe, očuvane sociokulturne značajke, slikoviti krajobraz i mogućnost slobodnog kretanja turista.

Hrvatska ima dugu tradiciju bavljenja turizmom, no turistička djelatnost je prvenstveno vezana uz primorski dio, a glavnu ponudu predstavljaju sunce i more. Dakle, iako Hrvatska ima značajnu i važnu prirodnu i sociokulturnu resursnu osnovu za razvoj turizma u svim njezinim područjima, a ne samo u primorskom, važno je istaknuti da ta osnova nije dovoljno i na pravi način iskorištena. Upravo zbog toga ruralni turizam u Hrvatskoj unatoč ogromnom potencijalu još uvijek nije dovoljno razvijen što je posljedica niza ograničenja, počevši od zakonske regulative, nedefinirane nadležnosti koja se prožima kroz više ministarstava (poljoprivreda, turizam, ruralni razvoj) do ograničenja na razini lokalnih zajednica, turističkih zajednica, te intrinzičnih čimbenika – onih na razini samog obiteljskog poljoprivrednog gospodarstva.

Promatrajući ruralni turizam po regijama, uočava se njegov pravi potencijal. Naime, brojne prirodne ljepote poput jezera, planina, šumskih područja te seoski i tradicijski običaji različitih regija nude značajan preduvjet za razvoj ruralnog turizma. Osim toga, postoje i

brojni smještajni kapaciteti na navedenim područjima. Ipak, s ciljem većeg napretka ruralnog turizma u Hrvatskoj, a samim time i razvoja ruralnih područja, potrebno je napraviti detaljnu analizu stanja, te poduzeti prave mjere kako bi započeo dugoročan proces poboljšanja. Navedeno je potrebno provoditi na nacionalnoj, ali i županijskoj i lokalnoj razini budući da mjesta za napredak ima.

LITERATURA:

1. Andrlić, B.: Čimbenici marketinškog okruženja u turizmu. Praktični menadžment, Vol. II, br. 2, str. 41-50.

2. Bartoluci, M. i sur. (215): Mogućnosti održivog razvoja ruralnog turizma u kontinentalnoj Hrvatskoj. Acta Turistica, Vol 27, No 2, pp 191-219

3. Defilippis, J. (2005): Hrvatska u ruralnom prostoru Europe. Sociologija sela, 43, 170 (4): 823-836.

4. Demonja, D. (2014): The Overview and Analysis of the State of Rural Tourism in Croatia. Sociologija i prostor, 52, 198 (1): 69-90.

5. Demonja, D. (2012): Baština i tradicija u oblikovanju turističke ponude na ruralnom prostoru Hrvatske. Podravina, Vol. 11, No. 21, 205-218. Koprivnica

6. Franić, R. (2006): Politika ruralnog razvitka – nova prilika za Hrvatsku. Agronomski glasnika

7. Hendija, Z. (2014): Međunarodni turizam

8. HGK (2015): Ruralni turizam Hrvatske – nacionalni katalog

9. http://ec.europa.eu/regional_policy/hr/policy/what/glossary/i/sustainable-development

10. Kantar, S. (2016): Razvoj održivoga ruralnog turizma : Potencijal Koprivničko-križevačke županije. Doktorska disertacija. Filozofski fakultet, Zagreb.

11. Kesar, O. (2013): Uvod u specifične oblike turizma, nastavni materijali: Ekonomski fakultet Zagreb.

12. Krajnović i sur. (2011): Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice. Oeconomica Jadertina

13. Lukić, A. (2010): O teorijskim pristupima ruralnom prostoru. Hrvatski geografski glasnik. 72/2, 49-75.

14. Odbor za turizam Hrvatskog Sabora (2014): Mogućnosti razvoja ruralnog turizma u RH

15. Petrić, L. (2006): Osnove turizma - priručnik za nastavu, Ekonomski fakultet Split.

16. Rajko, M. (2013): Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre. Oeconomica Jadertina 2/2013.

17. Relja, R. i Alfirević, N. (2015): Lokalne i regionalne sociokulturne odrednice razvoja posebnih oblika turizma: studija slučaja Drniške regije., str.453. Dostupno na: http://hrcak.srce.hr/149721

18. Ružić, P. (2012): Analiza posebnosti i percepcije ruralnog turizma Istre. EKON. MISAO PRAKSA DBK. GOD XXI. BR. 1. (217-238)

19. Šostar, M. i Devčić, A. (2011): Fondovi Europske unije i drugi dostupni izvori financiranja razvoja ruralnog turizma. Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, Vol.2 No.2.

20. www.dzs.hr

21. Zajedno za održivi razvoj ruralnih područja. Dostupno na: http://www.odraz.hr/media/146901/leader%20prirucnikzajedno%20za%20odrzivi%20razvoj_web.pdf

POPIS TABLICA, SLIKA I GRAFIKONA

Tablica 1: Noviji primjeri analize teorijskih pristupa ruralnosti…….6
Tablica 2: Usporedba turizma u prošlosti i sadašnjosti……...7
Tablica 3: Broj i vrsta objekata u ruralnom turizmu po županijama u 2014. godini……..3
Tablica 4: Dolasci i noćenja turista u županijama gdje je ruralni turizam najrazvijeniji (2015. godina)……..21

Slika 1: Podjela Hrvatske po regijama s aspekta ruralnog turizma……..23

Grafikon 1: Dolasci i noćenja turista od 2008. do 2014. godine (u 000)…….17
Grafikon 2: Broj registriranih turističkih seoskih domaćinstava od 1998. do 2007……20
Grafikon 3: Dolasci turista po županijama u 2015. godini……...22
Grafikon 4: Dolasci turista u županijama gdje je ruralni turizam najrazvijeniji u 2015……...22

SAŽETAK

Ovaj rad bavi se analizom ruralnog turizma kao čimbenika ruralnog razvoja. Na samom početku rada govori se o odrednicama ruralnih područja te definiciji i važnosti ruralnog turizma. Također, rad obrađuje i povezanost ruralnog turizma i održivog razvoja te se kroz posebno poglavlje daje uvid u značaj ruralnog turizma za razvoj ruralnih područja. Drugi dio rada temelji se na analizi ruralnog turizma u Hrvatskoj kako bi se uočile njegove glavne odrednice i aktualno stanje, s posebnim naglaskom na analizu turizma po regijama. Nakon detaljne analize donosi se zaključak o nedovoljnoj razvijenosti ruralnog turizma u Republici Hrvatskoj te se daju prijedlozi za poboljšanje trenutnog stanja.

Ključne riječi: ruralni područja, ruralni turizam, održivi razvoj

SUMMARY

This paper analyses rural tourism as a factor of rural development. At the beginning, the definition of rural areas and the definition and importance of rural tourism has been emphasized. In addition, paper analyses the linkage of rural tourism and sustainable development, and through a special chapter it provides an insight into the importance of rural tourism for the development of rural areas. The second part of the paper is based on the analysis of rural tourism in Croatia in order to observe its main features and current state, with particular emphasis on tourism analysis by region. After detailed analysis and research it is given a conclusion on the insufficient development of rural tourism in the Republic of Croatia and suggestions are made to improve the current situation.

Key words: rural areas, rural tourism, sustainable development